

Hemşirelik Öğrencilerinin Huzurevinde Uygulama Yapma Durumlarına Göre Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Evaluation of Nursing Students' Attitudes towards Ageism according to Status of Their Practice in Nursing Home: A Comparative Study

Merve GÜLPAK^a, Emine DERYA İSTER^b, Ruşen DARENDELİ^c

Özet

Amaç: Bu araştırma Huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan hemşirelik bölümü son sınıf öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını değerlendirmek ve karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır. **Gereç ve yöntem:** Araştırmanın örneklemini bir Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin hemşirelik bölümünde 4. sınıfa devam eden, araştırmaya katılma kriterlerini karşılayan ve çalışmaya katılmaya gönüllü 108 hemşirelik öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği dersi kapsamında öğrencilerin yaklaşık yarısı huzurevinde, diğer öğrenciler ise klinik alanlarda uygulama yapmıştır. Araştırmada veriler anket formu ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılarak 2022-2023 güz yarıyılı dönemi sonunda toplanmıştır. Veriler analizi SPSS 23 programı ile yapılmış, %95 güven düzeyi ile çalışılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0.05$ kabul edilmiştir. **Bulgular:** Araştırmadaki tüm öğrencilerin YATÖ total puan ortalaması 82.30 ± 9.12 'dir. YATÖ total, yaşlılığın yaşamını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutları puan ortalamaları açısından huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. Mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteyen öğrencilerin sayısı huzurevinde uygulama yapan öğrencilerde daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). **Sonuç ve öneriler:** Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını huzurevinde uygulama yapma olumlu yönde etkilemektedir. Huzurevi uygulaması öğrencilerin mezuniyet sonrası geriatrik birimlerde çalışma isteklerini arttırmaktadır. Yaşlı toplumlarda yaşlı bakım stratejilerinin geliştirilmesi kaçınılmazdır. Hemşireler yaşlı bireylere huzurevi, klinik alan, evde bakım gibi birçok alanda hizmet vermektedir. Yaşlı bakım düzeyinin artırılmasında öğrencilerin yaşlılara ilişkin olumlu tutum geliştirmesi çok önemlidir. Bu nedenle hemşirelik eğitim müfredatları öğrencilerin geriatrik birimlerde uygulama yapmalarını olanak tanımalıdır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı ayrımcılığı; tutum; hemşirelik; öğrenci; huzurevi

^a Doktor Öğretim Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye. ✉mervegulpak@ksu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0585-3160

^b Doçent Doktor, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye. ✉eminederyaister@ksu.edu.tr ORCID: 0000-0003-3902-5574

^c Öğretim Görevlisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye. ✉rusendarendeli@ksu.edu.tr

Gönderim Tarihi: 14 Mayıs 2024 • Kabul Tarihi: 29 Haziran 2024

Abstract

Aim: This research was conducted to evaluate and compare the attitudes towards ageism of nursing students, who do and do not practice in nursing homes. **Materials and methods:** The sample of the study consisted of 108 nursing students who were attending the 4th year in the nursing department of a Faculty of Health Sciences, who met the research participation criteria and volunteered to participate in the study. In the study, within the scope of the Mental Health and Disease Nursing course, approximately half of the students practiced in nursing homes and the other students practiced in clinical areas. In the research, data were collected at the end of the 2022-2023 fall semester using a survey form and the Ageism Attitude Scale. Data analysis was done with the SPSS 23 program and was studied with a 95% confidence level. Number, percentage, mean, standard deviation, *t* test in independent groups, Mann Whitney U test and one-way analysis of variance (ANOVA) were used to evaluate the data. Statistical significance value was accepted as $p<0.05$. **Results:** The average of Ageism Attitude Scale total score of all students in the study were 82.30 ± 9.12 . A statistically significant difference was found between the students who practiced in nursing homes and those who did not in terms of the mean scores of the Ageism Attitude Scale total score, limiting the life of the elderly and positive discrimination towards the elderly subscales ($p<0.05$). It was determined that the attitudes of the students who practiced in the nursing home were more positive. It was determined that the number of students who wanted to work in a geriatric unit after graduation was higher among students who practiced in a nursing home ($p<0.05$). **Conclusion and Recommendations:** Practicing in a nursing home positively affects nursing students' attitudes towards ageism. Nursing home practice increases students' desire to work in geriatric units after graduation. It is inevitable to develop elderly care strategies in elderly societies. Nurses provide services to elderly individuals in many areas such as nursing homes, clinics, and home care. In order to increase the level of elderly care, it is very important for students to develop positive attitudes towards the elderly. Therefore, nursing education curricula should allow students to practice in geriatric units.

Keywords: Ageism; attitude; nursing; student; nursing home

GİRİŞ

Dünya çapında olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfusunun sayısı ve oranı giderek artış göstermektedir (1). Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre ülkemizde 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2017 yılında %8.5 iken, 2022 yılında %9.9'a yükselmiştir (2). Yaşlılık süreci hastalık olarak nitelendirilmesi uygun olmayan, birçok farklı boyutu içeren karmaşık bir dönemdir (3). Yaşlanma sürecine bağlı yaşlılar aile ve toplum içinde önemli sosyal ve kültürel sorunlar yaşamakta olup, bu sorunların toplumsal ve sosyal boyutta yaşlı ayrımcılığına neden olabileceği de öngörülebilir (4). DSÖ raporunda "yaşlarına göre insanlara yönelik kalıp yargılar, önyargılar ve ayrımcılık" olarak tanımlanan yaş ayrımcılığı, günümüzde önemli bir toplumsal sorundur (5). Yaşlı ayrımcılığı terimi ilk kez 1969 yılında Amerika Ulusal Yaşlılık Enstitüsü başkanı Robert Butler tarafından yaşlı insanlara yönelik önyargı ve ayrımcılığı açıklamak amacıyla kullanmıştır (4). Birleşmiş Milletler raporuna göre, dünyadaki her iki kişiden birinin yaşlı ayrımcılığına dayalı tutumlara sahip olduğu tahmin edilmektedir (5).

Yaşlı ayrımcılığı bireye sadece yaşından kaynaklı gösterilen farklı davranış, önyargı ve eylemleri içeren çok yönlü bir kavramdır (6). Yaşlı ayrımcılığının belirtileri arasında yaşlı insanlarla temas veya barınmadan kaçınma, çalışma veya belirli kamu hizmetlerine erişimde ötekileştirme gibi durumlar yer almaktadır (7). Yaşlı ayrımcılığına sosyal yaşamda, aile ortamında ve sağlık bakım hizmetlerinde sıklıkla rastlanılmaktadır. Sağlık hizmeti aldıkları bireyler tarafından yaşlılar yeterince önem verilmeme, gençlere hizmet vermeyi tercih etme, hasta hakları ve bilgi edinme konularında yeterince açıklayıcı olmama, hastalığı yaşlanmanın etkisi olarak görme ve gençlere kıyasla yaşlıların tedavilerinin ihmali gibi durumlardan kaynaklı ayrımcılığa maruz kalabilmektedirler (4,8,9). Yaşlıya yönelik bu olumsuz tutum ve ayrımcılık, yaşlının sağlığını ve iyilik halini etkilemekte, sağlıklı yaşlanma sürecini bozmakta ve sağlıkta eşitliği engellemektedir (4,10). Yaşlı ayrımcılığına yönelik yapılan sistematik derlemeler de, bireylerin yaşlı bakım deneyiminin sınırlı olması, yaşlarının 25'ten küçük olması ve erkek cinsiyet, yaşlıların "zayıf" bireyler olarak algılanması, yaşlılığı ölümle ilişkilendirmeleri ve yaşlılara ayrılan kamu kaynaklarının, finansal kaynakların ve fırsatların aslında

kendilerine ayrılması gerektiğine inandıkları için yaşlı bireylere karşı yönelik olumsuz tutumlar sergiledikleri belirtilmektedir (4,6,11).

Hemşirelik, insan bakımı üzerine temellenmiş bir meslek disiplindir. Hemşireler, yaşlılara özgü ihtiyaçların tanınmasında, bu doğrultuda bakım ve rehabilitasyon süreçlerinin uygulanmasında yaşlı bireylerin psikolojik ve fiziksel iyilik halinin geliştirilmesinde önemli rol oynayan sağlık profesyonelleri aktif görev alan sağlık bakım profesyonelleridir. Ayrıca toplumun yaşlı ayrımcılığına ilişkin adil bir bakış açısı kazanabilmesi, tutum ve düşüncelerini geliştirebilmesi için de hemşirelerin rehberliğine gereksinimleri olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, hemşirelik mesleğini ilerleyen yıllarda uygulayacak olan öğrenci hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları da oldukça önemlidir (4,8,12). Nüfusun hızla yaşlanması nedeniyle, öğrencilerin uygulama alanlarında veya daha sonraki meslek yaşamlarında yaşlı bireylerle daha sık karşılaşmaları beklenmektedir. Yaşlanan nüfusa kaliteli bakım sağlamak için, öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumları önemlidir (4,6). Hemşirelerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin ön yargı, değer, inanç, bilgi eksikliği ve olumsuz tutumları sadece yaşlı bireylere verdikleri bakımın kalitesini etkileyemeyip aynı zamanda yaşlı bireylerin benlik saygısını da azaltmaktadır (13). Bu nedenle geleceğin hemşireleri olan hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara karşı olumlu tutum kazanması önemlidir. Literatürde çalışmaların çoğunluğu hemşirelik öğrencilerinin veya sağlık profesyonellerinin yaşlılara ilişkin tutumlarını belirlemeye yöneliktir. Ancak hemşirelik öğrencilerinin tutumlarının nasıl geliştirilebileceğine ilişkin çalışmalar sınırlıdır. Yapılan bir çalışmada hemşirelik eğitiminin genel olarak hemşirelerin yaşlı bakıma yönelik tutumları üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (14). Abudu Birresborn ve arkadaşları (2019) tarafından yapılan çalışmada ise, geriatri ve gerontoloji açısından zengin bir lisans müfredatı, öğrencilerin yaşlılar hakkındaki bilgilerini geliştirdiği ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarını azalttığı saptanmıştır (15). Hemşirelik öğrencisinin yaşlıya bakım deneyimi yaşaması, yaşlıyla etkileşimde bulunması tutumlarını olumlu yönde etkileyebilir. Belirtilen nedenlerle bu araştırma, huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını değerlendirmek ve karşılaştırmak amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışma bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü dördüncü sınıf öğrencileri ile "Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Uygulama" dersi kapsamında Huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını değerlendirmek ve karşılaştırmak amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel tipte yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ) Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin hemşirelik bölümünde 4. sınıfa devam eden, araştırmaya katılma kriterlerine sahip olan ve çalışmaya katılmaya gönüllü hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya dahil edilme kriterleri, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Uygulama dersine kayıtlı olma ve çalışmaya katılmaya gönüllü olmasıdır. Araştırmanın dışlama kriteri ilgili derste devamsızlıktan kalmadır. Örneklem belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak 2022-2023 eğitim-öğretim yılı güz döneminde verilen Ruh Sağlığı ve Psikiyatri Hemşireliği Uygulama Dersine kayıtlı 108 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır. Öğrencilerin gruplara seçimi rastgele yapılmış ve ilgili derse kayıtlı öğrencilerin yaklaşık yarısı Huzurevinde 84 saat uygulama yapmışlardır. Diğer gruplar ise farklı kliniklerde 84 saat uygulamalarını tamamlamışlardır. Huzurevinde uygulama yapan öğrenciler yaşlı bireylere yönelik bakım planı formları kullanarak bakım sürecini yönetmişlerdir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, ilgili dersin koordinatörünün grupların belirlendikten ve uygulama tamamlandıktan sonra 2022-2023 güz yarı yılı dönem sonu toplanmıştır. Çalışma hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra veri toplama formları öğrencilere dağıtılmış olup formun doldurması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini değerlendiren “Anket Formu” ve “Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)” kullanılarak toplanmıştır.

Anket Formu: Literatür doğrultusunda araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ve akademik bilgilerine yönelik 12 sorudan oluşmaktadır (3, 4, 8, 11, 12).

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği: Vefikuluçay tarafından 2008 yılında geliştirilen ve geçerlilik-güvenirlilik (cronbach alfa güvenirlilik katsayısı 0.80) çalışması yapılan 23 maddeden oluşan ve “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçenekleri olan 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum cümlelerine; tamamen katılıyorsa “5” puan, katılıyorsa “4” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “2” puan, kesinlikle katılmıyorsa “1” puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Olumsuz tutum cümleleri ise; tamamen katılıyorsa “1” puan, katılıyorsa “2” puan, kararsızsa “3” puan, katılmıyorsa “4” puan, kesinlikle katılmıyorsa “5” puan olacak şekilde puanlandırılmıştır. Ölçekten en yüksek puan “115”, en düşük puan ise “23” puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır (12). Yaşlıya yönelik olumlu veya olumsuz tutuma sahip olma, en yüksek puanın orta değerine göre yapılmaktadır. Orta değer altında kalan puanlar olumsuz, orta değer üstünde olan puanlar olumlu yaşlı ayrımcılığı tutumu olarak değerlendirilmektedir. Ölçeğin “Yaşlı Yaşamını Sınırlama” (min.9-max.45), “Olumlu Ayrımcılık” (min.8-max.40) ve “Olumsuz Ayrımcılık” (min.6-max.30) olmak üzere üç alt boyutu vardır (12). Araştırmada ölçek cronbach alpha güvenirlilik katsayısı 0.72 olarak saptanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 23 programı ile yapılmış olup %95 güven düzeyi ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkenleri arasında yaş, cinsiyet, sınıf, yaşlı bir akraba ile aynı evde yaşama ve mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu gibi değişkenler bulunmaktadır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Veri toplama işleminden önce KSÜ Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan (19.10.2022/E.165282) etik kurul onayı ve uygulamanın yapıldığı KSÜ Sağlık Bilimleri Fakültesinden yazılı izin alınmıştır. Bilgilendirilmiş yazılı onamları alınan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere veri toplama formları uygulanmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan öğrenciler huzur evinde uygulama yapma durumlarına göre iki gruba ayrılmış olup gruplar sosyodemografik özellikler açısından benzerlik göstermektedir. Mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu huzurevinde uygulama yapan öğrencilerde (%61,8) daha yüksek bulunmuş olup gruplar arasında anlamlı fark saptanmıştır (Tablo 1) ($p=0.001$).

Tablo 1. Huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan öğrencilere ilişkin bazı özellikleri

	Huzurevinde uygulama yapan Sayı/Yüzde (n/%)	Huzurevinde uygulama yapmayan Sayı/Yüzde (n/%)	p
Yaş ortalaması	22.09±1.26	22.22±1.20	p=0.249
Cinsiyet			
Kadın	36 (65.5)	32 (60.4)	p=0.691
Erkek	19 (34.5)	21 (39.6)	
Medeni durum			
Bekar	54 (98.2)	49 (92.5)	p=0.201
Evli	1 (1.8)	4 (7.5)	
Kardeş sayısı			
Kardeşi yok	1 (1.8)	0(0.0)	p=0.735
1	5 (9.1)	6 (11.3)	
2	10 (18.2)	8 (15.1)	
3 ve üzeri	39 (70.9)	39 (73.6)	
Anne eğitim düzeyi			
Okuryazar değil	8 (14.5)	6 (11.3)	p=0.125
İlkokul	30 (54.5)	20 (37.7)	
Ortaokul	9 (16.4)	14 (26.4)	
Lise	5 (9.1)	12 (22.6)	
Üniversite	3 (5.5)	1 (1.9)	
Baba eğitim düzeyi			
Okuryazar değil	1 (1.8)	2 (3.8)	p=0.082
İlkokul	23 (41.8)	10 (18.9)	
Ortaokul	11 (20.0)	11 (20.8)	
Lise	10 (18.2)	19 (35.8)	
Üniversite	10 (18.2)	11 (20.8)	
Aile tipi			
Çekirdek	51 (92.7)	42 (79.2)	p=0.054
Geniş	4 (7.3)	11 (20.8)	
Yaşlı ile aynı evde kalma deneyimi			
Evet	30 (54.5)	29 (54.7)	p=0.986
Hayır	25 (45.5)	24 (45.3)	
Daha önceki klinik uygulamalarda yaşlıya bakım verme durumu			
Evet	40 (72.7)	36 (67.9)	p=0.675
Hayır	15 (27.3)	17 (32.1)	
Mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu			
Evet	34 (61.8)	15 (28.3)	p=0.001
Hayır	21 (38.2)	38 (71.7)	

Çalışmaya katılan tüm öğrencilerin YATÖ total puan ortalaması 82.30±9.12'dir. Öğrenciler, yaşının yaşamını sınırlama alt boyutundan 35.62±5.18, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutundan 29.30±4.22 ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutundan 17.37±3.47 puan almışlardır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin YATÖ total ve alt boyut puan ortalamaları

YATÖ total ve alt boyutları	ort.±sd	min-max
Yaşının yaşamını sınırlama	35.62±5.18	20-45
Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık	29.30±4.22	15-39
Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık	17.37±3.47	7-28
Toplam	82.30±9.12	63-106

Öğrencilerin huzurevinde uygulama yapma durumları ile YATÖ total ve alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin puan ortalamalarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. YATÖ total, yaşlının yaşamını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutları puan ortalamaları açısından huzurevinde uygulama yapan ve yapmayan öğrenciler arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Bu farklılık huzurevinde uygulama yapan öğrencilerden kaynaklanmaktadır. Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutunda öğrencilerin puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Huzurevinde uygulama yapma durumlarına göre öğrencilerin YATÖ total ve alt boyut ortalamalarının karşılaştırılması

	Uygulama yapan	Uygulama yapmayan	p
Yaşlının yaşamını sınırlama	37.18±3.80	34.01±5.91	t=3.31 p=0.001
Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık	30.34±3.33	28.22±4.78	t=2.67 p=0.009
Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık	17.54±3.13	17.18±3.81	t=0.53 p=0.596
YATÖ total	85.05±7.76	79.43±9.59	t=3.36 p=0.001

Huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin YATÖ total ve alt boyutlardan yaşlının yaşamını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları ile cinsiyet arasında fark saptanmıştır ($p<0,05$). Bu farklılık kadın cinsiyetten kaynaklanmaktadır. Huzurevinde uygulama yapmayan öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutu ile mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu arasında fark saptanmıştır (Tablo 4) ($p<0,05$). Huzurevinde uygulama yapmayan öğrencilerin mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteyenlerin yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyut puan ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 4. Huzurevinde uygulama yapma durumlarına göre öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı ölçeği total ve alt boyut ortalamalarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması

		Yaşlının yaşamını sınırlama	Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık	Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık	YATÖ toplam
Huzurevinde Uygulama Yapan Öğrenciler	Cinsiyet	37.94±3.71	30.44±3.35	18.11±3.16	86.50±7.93
	Kadın	35.73±3.64	30.15±3.37	16.47±2.87	82.36±6.84
	Erkek	U=229.0	U=331.5	U=231.0	U=227.5
		p=0.029	p=0.852	p=0.048	p=0.040
	Yaşlı ile aynı evde kalma deneyimi	36.80±4.35	30.76±3.09	17.16±3.22	85.16±8.12
	Evet	37.64±3.03	29.84±3.60	17.48±3.09	37.64±3.03
	Hayır	U=348.5	U=303.0	U=358.0	U=320.5
		p=0.653	p=0.222	p=0.772	p=0.355
	Önceki klinik uygulamalarda yaşlıya bakım verme durumu	36.65±3.81	30.27±3.39	17.75±3.20	84.67±8.38
	Evet	38.60±3.50	30.53±3.27	17.0±2.97	86.13±5.92
	Hayır	U=279.0	U=279.0	U=266.5	U=261.5
		p=0.178	p=0.690	p=0.524	p=0.465
	Mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu	37.44±4.02	30.67±3.30	17.94±3.37	86.05±8.34
	Evet	36.76±3.47	29.80±3.40	16.90±2.66	83.47±6.61
Hayır	U=325.5	U=304.0	U=291.5	U=301.0	
	p=0.584	p=0.356	p=0.253	p=0.330	

Huzurevinde Uygulama Yapmayan Öğrenciler	Cinsiyet	34.87±5.32	27.56±4.68	17.37±3.61	79.81±7.45
	Kadın	32.71±6.63	29.23±4.86	16.90±4.18	78.85±12.36
	Erkek	U=261.5	U=267.5	U=305.5	U=286.0
		p=0.175	p=0.211	p=0.577	p=0.363
	Yaşlı ile aynı evde kalma deneyimi	34.86±6.07	28.41±4.50	17.58±3.97	80.86±9.74
		33.00±5.67	28.00±5.19	16.70±3.64	77.70±9.33
	Evet	U=269.0	U=345.5	U=278.5	U=273.0
	Hayır	p=0.157	p=0.964	p=0.212	p=0.180
	Önceki klinik uygulamalarda yaşlıya bakım verme durumu	34.91±5.44	28.72±4.83	16.88±3.47	80.52±8.68
		32.11±6.57	27.17±4.63	17.82±4.51	77.11±11.22
	Evet	U=219.0	U=250.5	U=298.0	U=222.0
	Hayır	p=0.097	p=0.289	p=0.878	p=0.109
	Mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı isteme durumu	33.73±6.75	30.40±4.46	16.73±3.69	80.86±10.14
		34.13±5.64	27.36±4.68	17.36±3.90	78.86±9.45
	Evet	U=283.0	U=170.0	U=249.5	U=250.5
Hayır	p=0.968	p=0.023	p=0.481	p=0.495	

TARTIŞMA

Hemşirelik müfredatının, yaşlı insanların sosyalleşmesini teşvik edecek ve yaşlı insanlara bakım ortamında daha destekleyici bir öğrenme ortamı yaratacak, böylelikle yaşlı ayrımcılığını hedef alacak şekilde tasarlanması önemlidir (16). Literatürde sağlık profesyonelleri ile sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin yaşlı ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarını değerlendiren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (3,8,11,13,15,17,18). Ancak hemşirelik öğrencilerinin huzurevinde uygulama yapma durumları ile yaşlı ayrımcılığı tutumları değerlendirilmemiştir. Bu çalışmada öğrenciler huzurevinde 84 saat süre ile uygulama yapmıştır. Öğrenciler, yaşlı bireylere yönelik bakım planı formları kullanarak bakımını planlayıp, uygulamış ve sonucunu değerlendirmişlerdir. Araştırmada tüm öğrencilerin YATÖ total puan ortalaması 82.30±9.12 olarak saptanmıştır. Bu sonuç öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının olumlu olduğunu göstermektedir. Literatürde öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğunu gösteren çok sayıda çalışma bulunmaktadır (19-26).

Bu çalışmada huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin YATÖ puan ortalaması 85.05±7.76; huzur evinde uygulama yapmayan öğrencilerin ise 79.43±9.59 olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin huzurevinde uygulama yapma durumlarına göre yaşlı ayrımcılığı puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark belirlenmiştir (p<0.05). Huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin puan ortalaması daha yüksek olup, bu sonuç öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğunu göstermektedir. Cheng (2021) yaptığı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlanmaya ilişkin olumlu tutumlar ile yaşlanmaya ilişkin bilgilerinin yaşlıların bakımında sorumluluk almaya yönelik istekliliğinin önemli belirleyicileri olduğunu ifade etmektedir. Aynı çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yaşlı bakıma katılma istekliliği puan ortalamasının öğrencilerin cinsiyet, yaş, yaşlı birey ile yaşama deneyimi veya halen yaşlı birey ile yaşama durumu değişkenlerine göre anlamlı fark saptanmazken, öğrencilerin Gerontoloji Hemşireliği dersini alma durumuna göre fark olduğu ve Gerontoloji Hemşireliği dersini alanların puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (27).

Çalışmaya katılan öğrencilerin genel olarak yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmesine rağmen, huzurevinde uygulama yapmayanların %71.7 i mezuniyet sonrası geriatrik birimde çalışmayı istemedikleri saptanmıştır. Ancak huzurevinde uygulama yapan öğrencilerde mezuniyet sonrası huzurevinde çalışmayı isteme durumu (%61,8) daha yüksek olarak bulunmuş olup gruplar arasında anlamlı fark saptanmıştır. Olak ve Tümer (2018) yaptıkları çalışmada öğrencilerin %36.9'unun, Ünsar ve Gülpak M, Derya İster E, Darendeli R

arkadaşlarının (2015) çalışmasında %52,'sinin mezun olduktan sonra yaşlı bireyler ile çalışmak istemediklerini belirtmişlerdir (28, 29). Bu sonuçlar doğrultusunda lisans eğitiminde huzurevinde uygulama yapmak öğrencilerin yaşlılara karşı olumlu tutumlarını geliştirmekte ve mezuniyet sonrasında geriatrik bireyler ile çalışma isteklerini arttırmaktadır.

Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarını etkileyebileceği düşünülen değişkenlerden biri de yaşlı bireyle aynı evde yaşama durumudur. Altay ve Aydın'ın (2015) yapmış oldukları çalışmada, sadece büyükanne ile yaşayanların yaşamını sınırlama alt grup puanı, yaşlı ile birlikte yaşamayan bireylere göre daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirtmişlerdir (20). Bununla birlikte; Güven ve arkadaşlarının(2012) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmasında, yaşlı/yaşlılar ile birlikte aynı evde beş yıl üzeri yaşayan öğrencilerin YATÖ'nin alt gruplarından yaşlının yaşamını sınırlama alt grup puanı, yaşlı ile iki yıl ve daha az yaşayan öğrencilerden yüksek olduğu saptanmıştır (30). Bizim çalışmamızda ise huzur evinde uygulama yapan ve Yaşlı ile aynı evde kalma deneyimi olan öğrencilerin YATÖ puan ortalaması (85.16±8.12) yüksek bulunmuş ancak farklılık saptanmamıştır.

Bu çalışmada huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin YATÖ total ve alt boyutlardan yaşlının yaşamını sınırlama ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık puan ortalamaları ile cinsiyet arasında fark saptanmış olup bu farklılık kadın cinsiyetten kaynaklanmaktadır. (p<0,05). Altay ve Aydın'ın (2015) yapmış oldukları çalışmada cinsiyetin yaşlının yaşamını sınırlama ve olumlu ayrımcılık puanlarına anlamlı düzeyde etkilediği, kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre yaşlı ile ilgili tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır (20). Can ve arkadaşlarının (2020) sağlık yüksekokulu öğrencileri ile yaptıkları çalışmada ise benzer şekilde cinsiyet ile yaşlının yaşamını sınırlama alt boyutu arasında anlamlı fark bulunmuş olup. kadınların YATÖ total puan ortalamasının daha yüksek olduğu saptanmıştır (3). Bu farklılığın kadının kültürümüzdeki bakım verici rolünden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Çalışmaya katılan tüm öğrencilerin yaşlıya yönelik olumlu bir tutum sergiledikleri; ancak huzurevinde uygulama yapan öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu görülmüştür. Huzurevinde uygulama yapma durumu öğrencilerin mezuniyet sonrası geriatrik birimlerde çalışma isteklerini olumlu yönde etkilemektedir. Toplam nüfus içindeki yaşlı birey sayısının artması yaşlılara verilecek sağlık hizmetleri ve yaşlı bakımı konularını önemini arttırmaktadır. Dünya nüfusunda ki demografik değişikliklerden kaynaklı sunulan sağlık hizmetlerinde çeşitli zorluklar yaşanmakta, emeklilik yaşına gelindiğinde sağlık hizmetlerine olan ihtiyaçlar artmakta ve bu artış özellikle 75 yaş üzeri yaşlı bireylerde hızlı bir ivme kazanmaktadır (31). Bu durumda yaşlı bireylere sunulacak sağlık ve bakım hizmetlerinin önemi artmaktadır. Yaşlı bireylere sağlık hizmeti sunumunda toplumun tam katılımı sağlanmalıdır. Bu hizmetler hem yaşlı birey hem de aileleri için ulaşılabilir, uygulanabilir ve karşılanabilir bir maliyete sahip sağlık hizmetlerinden oluşmalıdır. Hemşireler yaşlılara verilen sağlık bakım hizmetinin vazgeçilmez bir profesyoneldir. Hemşirelerin yaşlı sağlık bakım hizmetlerinde etkin görev alabilmesi lisans eğitim müfredatlarında geriatri dersinin yanı sıra huzurevi gibi yaşlı ile uygulama yapabilecekleri eğitim alanlarının oluşturulması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Ageing and health. Erişim: World Health Organization. (<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>) Erişim tarihi: 10.08.2023.
2. İstatistiklerle Yaşlılar, 2022. Erişim: (<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9F1%C4%B1lar-202249667&dil=1#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9F1%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20 Kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BC>) Erişim tarihi: 10.08.2023.
3. Can R, Tambağ H, Hüzmeli ED, Duman F. Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları: bir üniversite örneği. Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2020; 6(1): 68-76.

4. Gürsoy MY, Mehmet FC. Nursing students' attitudes toward the elderly: A systematic review based on studies conducted in Türkiye. *Psikoloji Çalışmaları* 2023; 43(2): 195-213.
5. Global report on ageism. World Health Organization 2021. Erişim: <https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2021/03/9789240016866-eng.pdf>. ISBN 978-92-4-001686-6 (electronic version) ISBN 978-92-4-001687-3 (print version). Erişim tarihi: 11.06.2024.
6. Güdük Ö, Shirvan SJ, Özaydin Ö. University students' attitudes towards age discrimination and affecting factors in turkey: A systematic review. *Uluslararası Akademik Birikim Dergisi* 2023; 6(Özel sayı): 394-435.
7. Allué-Sierra L, Antón-Solanas I, Rodríguez-Roca B, Anguas-Gracia A, Echániz-Serrano E, Fernández-Rodrigo MT, et al. Ageism and nursing students, past or reality?: A systematic review. *Nurse Education Today* 2023;122: 105739.
8. Uysal N, Toprak FÜ, Koç F. Hemşirelik Öğrencileri ve klinik hemşirelerinin yaşlılığa ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi* 2020; 8(2):461-471.
9. Kagan S, Melendez-Torres GJ. Ageism in nursing. *Journal of Nursing Management* 2015; 23: 644-50.
10. Wyman MF, Shiovitz-Ezra S, Bengel J. Ageism in the health care system: providers, patients, and systems. *Contemporary Perspectives on Ageism* 2018; 193-212.
11. Rashedi V, Hasheminejad N, Naghibzadeh-Tahami A, Borhaninejad V. Ageism among primary health care professionals and nurses in Iran. *Ethics, Medicine and Public Health* 2021; 17(100638).
12. Vefikuluçay D, Terzioğlu F. Development and psychometric evaluation of ageism attitude among the university students. *Turkish Journal of Geriatrics* 2011;14: 259-68.
13. Tel H, Yıldırım M. Yaşlıya sunulan hizmetin niteliğini etkileyen bir faktör: sağlık çalışanlarının yaşlıya karşı tutumları. 6. Ulusal Geriatri Kongresi, 16-20 Ekim 2007, Kongre Kitabı. 2007.
14. Rush KL, Hickey S, Epp S, Janke R. Nurses' attitudes towards older people care: An integrative review. *Journal of Clinical Nursing* 2017; 26(23-24): 4105-4116. <https://doi.org/10.1111/jocn.13939>.
15. Abudu Birresborn D, McCleary L, Puts M, Yakong V, Cranley L. Preparing nurses and nursing students to care for older adults in lower and middle-income countries: A scoping review. *International Journal of Nursing Studies* 2019; 92: 121-134. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2019.01.018>.
16. Shen J, Xiao LD. Factors affecting nursing students' intention to work with older people in China. *Nurse Educ. Today* 2012; 32: 219-223.
17. Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 2010; 3: 35-53.
18. Karadağ E, Vardar İnkaya B, Karatay G. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi* 2012; 28: 31-40.
19. Adıbelli D, Türkoğlu N, Kılıç D. Öğrenci hemşirelerin yaşlılığa ilişkin görüşleri ve yaşlılara karşı tutumları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi* 2013; 6 (1): 2-8.
20. Altay B, Aydın T. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2015; 12(1): 11-18.
21. Galzignato S, Veronese N, Sartori R. Study of the attitudes and future intentions of nursing students towards working with older people: an observational study. *Aging Clinical and Experimental Research* 2021; 1-6.
22. Özbek-Yazıcı S, Kalaycı I, Kaya E, Tekin A. Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* 2015; 8(2): 77- 87.
23. Seven A, Dülger H. Sağlık bakım hizmetleri bölümü öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve etkileyen faktörler. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities* 2020; 5(7): 363-371.
24. Usta YY, Demir Y, Yönder M, Yıldız A. Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey. *Archives of Gerontology and Geriatrics* 2012; 54(1): 90-93.
25. Ünsar S, Erol Ö, Kurt S, Türting F, Dinlegör- Sekmen İ, Sak C, Türksen S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi* 2015; 4(2): 61-67.
26. Smith ML, Bergeron CD, Cowart C, Ahn S, Towne Jr SD, Ory MG, et al. Factors associated with ageist attitudes among college students. *Geriatrics & Gerontology International* 2017; 17(10): 1698-1706
27. Cheng WLS. Roles of knowledge and attitude in the willingness of nursing students to care for older adults in Hong Kong. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2021; 18(15): 7757.
28. Olak A, Tümer A. Hemşirelik 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. *OPUS International Journal of Society Researches* 2018; 8(14): 53-67.
29. Ünsar S, Erol Ö, Kurt S, Türting F, Sekmen İD, Sak C, Türksen S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi* 2015; 4(2): 61-67.
30. Güven ŞD, Muz GU, Ertürk NE. Üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı değişkenlerle ilişkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2012;15:99-105.
31. Büken NÖ, Büken E, Yaşlanma olgusu ve tıp etiği. *Turkish Journal of Geriatrics* 2003; 6(2):75-79.